Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci Lucie Schneiderové *Znaková zásoba ČZJ v oblasti lingvistické terminologie*

Hana Prokšová, Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK, 2018

Předkládaná bakalářská práce Lucie Schneiderové je druhou verzí, od základů přepracovanou podle doporučení a výtek, jež zazněly v prvním oponentském posudku a při obhajobě. Stávající práce se stále zabývá tématem lingvistické terminologie v českém znakovém jazyce, zkoumá jej však na jiném, respektive užším materiálu, analyzuje jej do větší hloubky a znaky získané z tohoto materiálu srovnává s dalšími výukovými materiály. Práce tak není shrnující nebo přehledová, jak jsem původně doufala při formulaci tématu, ale stávající koncepce umožnila autorce nejen práci s jednotným vzorkem produkce ČZJ, ale i pečlivější analýzu jejich slovotvorného (znakotvorného) utváření. Výběrově, ale pečlivě tak ukazuje, které procesy se na tvoření znaků z lingvistické terminologie podílejí. Vznikl tak mnohovrstevnatý příspěvek k lexiku odborné terminologie v ČZJ. Cíl v úvodu je dobře formulován a sleduje tři provázané body: ustálenost terminologie, uplatňované způsoby tvoření a jejich frekvenci.

Výkladová část o odborné terminologii byla spíše doplňována a zpřesňována, než že by ji autorka celou přepracovala. Zařazena byla podstatná pasáž o tom, jak autorka na základě zkoumaných zdrojů sama chápe definici odborného termínu. (Tady poznamenám, že autorčino úvodní slovo „po vyčerpávajícím přehledu z literatury“ působí v daném kontextu trochu nepatřičně – přehled literatury k tématu je dostatečný, o jeho vyčerpání však nemůže být řeč.) Nejmarkantnější doplnění najdeme u výkladu o procesech vzniku znaku. Autorka prezentuje poznatky z vybraných zahraničních i domácích prací, syntetizuje je a tam, kde se jí to jevilo jako účelné, připojuje i vlastní stanovisko, např. u ukazování na s. 19.

Nově autorka nabízí celkový přehled procesů utváření termínů v ČZJ, který byl konzultován se mnou i s rodilou mluvčí, lingvisticky vzdělanou uživatelkou ČZJ a který byl zároveň prověřován na zkoumaném materiálu. Jelikož jsem participovala na utřídění tohoto přehledu, nemohu ani nechci ho kriticky komentovat, naopak ho pokládám za rozumný návrh znakotvorného systému pro ČZJ. Určitě je možné jej dále revidovat a bylo by vynikající, kdyby byl kupříkladu v další studentské práci otestován na tvoření lexika jiného typu. Výklad obdobných procesů v jiných znakových jazycích spolu s tímto přehledem také odhaluje možné rozdíly utváření znaků v několika zmíněných znakových jazycích. Samotný popis jednotlivých procesů se pak autorka pokusila ilustrovat příklady ze zkoumaného materiálu a okrajově také dalšími znaky vyjadřujícími lingvistické termíny. Takový postup podpořil provázanost obou částí a tím i kompaktnost textu. U znaků označovaných zastřešujícím pojmem „motivované znaky“ bych ocenila reflektovanější odlišení, případně usouvztažnění znaků motivovaných a procesu derivace. Autorka pracuje s formulací: „Proto můžeme ve spojení s motivovanými znaky mluvit o procesu derivace = odvozování (který je v přehledu uveden i samostatně spolu se skládáním a zkracováním). Ta se však týká pouze sémanticky motivovaných znaků (z původního znaku vzniká znak nový), nikoli motivovaných znaků obecně.“ (s. 27–28). Jako jediný skutečně problematický výklad shledávám ten u procesu označovaného jako „přenášení významu na základě společného rysu“. Autorka na počátku zmiňuje metaforu, metonymii, ale pouze v souvislosti s češtinou. V souvislosti s českým znakovým jazykem mluví ovšem jen o nepřímých pojmenováních, a to i v souvislosti se zkoumaným materiálem. Ta jsou jistě význačnou a specifickou složkou ČZJ, ale v dané oblasti nikoli jedinou. Tato část systému by byla zasloužila větší pozornost. Na základě doporučení oponentského posudku pracuje nyní autorka také s opisem jakožto alternativním

způsobem vyjádření daného lexika. Srovnávané zdroje ukazují, že minimálně pro určitou fázi zavádění terminologie do výuky je použití opisu strategií významnou.

Otázku užívání termínu nebo jeho opisu ve výuce autorka nově komentuje v samostatné kapitole a celou tuto oblast propojuje s otázkou pozice tlumočníka v didaktickém procesu. V nahrávce, již se autorka rozhodla zkoumat, je totiž výuka tlumočená z češtiny do ČZJ, hlavním zdrojem analyzovaných dat v ČZJ tak není přímý přednášející, učitel, nýbrž zprostředkovatel obsahového sdělení, byť pro tuto činnost vysoce kompetentní. Je potřeba přiznat, že zvolené řešení vyplynulo z časové tísně, kterou částečně přinesl prvotní překotný sběr materiálu a částečně krátké období určené k přepracování práce. Jelikož autorka pracovala pouze s jedinou nahrávkou, osobně bych za vhodnější považovala výchozí projev jiný. Tlumočnický projev zcela nutně zkresluje komunikační situaci a analyzovaná data tak vypovídají primárně o výběrovém vyjadřování tlumočnickém, než o vyjadřování tzv. z první ruky. Pro ověření relevantnosti výsledků analýzy by proto bylo nezbytné nejen ověření na více mluvčích, ale zejména na komunikaci jediného, nepřerušeného komunikačního kanálu. Předpokládám, že autorka si je vědoma toho, že data nemůže v kontextu tlumočené výuky pokládat za absolutní, proto je dobře, že zařadila stručný komentář k pedagogickému aspektu zavádění termínu a k pozici tlumočnické.

Hodnocení 33 znaků získaných ze zkoumaného materiálu včetně jejich porovnání s dalšími zdroji pokládám za jednotné a z většiny za rozumné. Jistotu ve mně nevzbuzuje hodnocení složenin, proto se na něj doptám u obhajoby. Stejně tak jsem ne zcela souzněla s tím, že znak PÁD vznikl rozšiřováním významu znaku PADAT, mnohem spíše tu vidím proces derivační kopírující tentýž proces v češtině. (Na s. 31 v poznámce č. 19 autorka toto řešení částečně připouští, v analýze na s. 41 už ho nezmiňuje.) Nehledě na tyto poznámky je podle mě analýza provedena poctivě, je přehledně zpracována i ilustrována. Autorka tím prokázala, že je s to odborně pracovat s jazykovými daty, a přinášet tak oboru nové, užitečné poznatky.

Jazyková úroveň práce je velmi dobrá, v úměrné míře nalezneme nedopatření u typografické úpravy práce, jen výběrově: nadbytečný odstavec (s. 9, s. 23); chybějící tečka (s. 10 – podotýkám, že v první verzi práce tečka uvedena byla); ne zcela precizně zpracované poznámky pod čarou.

Otázky k obhajobě:

Mohla by prosím autorka stručně vyložit vztah sémanticky motivovaných znaků a derivace? V průběhu hodnocení dat jsme o něm několikrát diskutovaly, přesto mi ve stávající podobě v práci nepřipadá zcela přesvědčivé.

Kam by v systému procesů vzniku znaku autorka řadila vyjadřování negace v ČZJ? Lišily by se negované predikáty od negovaných adjektiv?

Ve výsledném hodnocení se mezi zkoumanými znaky objevuje velké množství složenin. Domnívám se, že hodnocení, zda jde o složeninu nebo o spojení znaků, resp. ustálenou kolokaci, se musí zakládat na interpretačním rozhodnutí. Řešení autorky, zvláště bylo-li konzultováno s rodilou mluvčí, nechci odmítat, jen bych prosila o stručné nastínění hranic mezi kompozitem a kolokací. Přijala autorka za svůj nějaký konkrétní argument konzultantky (který v práci není vysvětlen)?

Bakalářská práce Lucie Schneidrové byla v části výzkumné zcela přepracována, v části výkladové rozvita a obě části byly promyšleně provázány v koherentnější jednotku. Výsledná povaha práce je tak sice zcela jiná než původní záměr, ve své nové podobě je ovšem důmyslnější a ucelenější a může sloužit jako zajímavá mikrostudie k otázce tvoření lexikálních jednotek v ČZJ. Některým místům by prospělo hlubší propracování, celek je ovšem smysluplný a inspirativní. I tuto verzi provází jho problematického materiálu k výzkumné části, zde ještě spekulativnější. Autorka se ovšem ke kompletnímu přepracování postavila čelem a věřím, že ji tento proces v mnohém obohatil. Práci s radostí doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikovat známkou velmi dobře.

Kroměříž 21. srpna 2018

Hana Prokšová